

Dirección Xeral de Educación, Formación Profesional e Innovación Educativa
REDE DE CONSERVATORIOS DE MÚSICA E DANZA DE GALICIA

MD85PRO01

Programación

Modelo. Programación. MD85PRO01. 01/09/2017. 1

PROGRAMACIÓN OFICIAL LOE

ITINERARIO PIANO

CURSO 2018/19

GRAO PROFESIONAL

(segundo os Decretos 198/2007 e 203/2007
publicados no DOGA)

DEPARTAMENTO DE PIANO DO CON- SERVATORIO PROFESIONAL DE MÚSICA MANUEL QUIROGA

Índice

1.Introdución.....	2
2.Metodoloxía.....	4
3.Atención á diversidade.....	5
4.Temas transversais.....	7
4.1. Educación en valores.....	7
4.2. Tratamento das tecnoloxías da información e da comunicación (TIC's).....	8
5.Actividades culturais e de promoción das ensinanzas.....	9
6.Secuenciación do curso.....	9
6.1 Curso: Único.....	9
7.Procedementos de avaliación e seguimento da programación didáctica.....	15
8.Procedementos para realizar a avaliación interna do departamento.....	15
9.ANEXOS.....	16
4.4 Probas de acceso 1º de grao profesional.....	16
4.5 Probas de acceso a outros cursos.....	16
4.6 Criterios para a obtención dos premios fin de grao.....	17
.....	17

Introdución

O currículo de grao profesional da asignatura de Itinerario centra o seu desenvolvemento dun aspecto de maior interese como é, o coñecemento do repertorio dende as distintas fontes tanto auditivas, escritas e visuais que do mesmo nos atopamos ao longo do século vinte. Neste senso salienta que por desgracia despois do primeiro curso no que se ven de impartir esta materia, nótase en xeral por parte do alumnado un gran descoñecemento do repertorio básico tanto do século vinte como de períodos anteriores.

Atopámonos pois, cun currículo que non só pretende reforzar os coñecementos dos alumnos senon que tamén pretende suplir carencias que non deberiamos atopar a estes niveis. En todo caso sen descuidar outros aspectos contidos nesta programación, en función das características do alumnado de cada ano, poderemos abarcar máis ou menos contidos en función do que nos interese e das carencias-coñecementos do alumnado, centrándonos eso si, no coñecemento do repertorio do instrumento nas distintas agrupacións nas que pode participar.

En derradeiro termo, non esquecer que temos unha limitación co tempo xa que a asignatura impártese durante unha hora á semana limitando moito a cantidade de materia a tratar.

Obxectivos das ensinanzas

Obxectivos xerais do grao profesional

- I. As ensinanzas profesionais de música teñen como obxectivo contribuír a desenvolver no alumnado as capacidades xerais e os valores cívicos propios do sistema educativo e, ademais, as capacidades seguintes:
  - a. Habitarse a escoitar música e establecer un concepto estético que permita fundamentar e desenvolver os propios criterios interpretativos.
  - b. Desenvolver a sensibilidade artística e o criterio estético como fonte de formación e enriquecemento persoal
  - a. .Analizar e valorar a calidade da música.
  - b. Coñecer os valores da música e optar polos aspectos xurdidos dela máis axeitados para o desenvolvemento persoal.
  - c. Participar en actividades de animación musical e cultural que permitan vivir a experiencia de transmitir o gozo da música.
  - d. Coñecer e empregar con precisión o vocabulario específico relativo aos conceptos científicos da música.
  - e. Coñecer e valorar o patrimonio musical como parte integrante do patrimonio histórico e cultural.
  - f. Tomar conciencia da importancia dunha escoita activa como base imprescindible na formación de futuros profesionais.
  - g. Fomentar a utilización do patrimonio musical en xeral, e a do galego en particular, como medio indispensable no enriquecemento da persoa e da súa formación musical.
- II. Nas ensinanzas profesionais de música teranse en conta as especificacións que se establecen na Lei galega 7/2004, do 16 de xullo, para a igualdade de mulleres e homes, e especialmente no seu artigo 9.1º, así como as prescricións do artigo 24 da Lei orgánica 3/2007, do 22 de marzo, para a igualdade efectiva de mulleres e homes como garantía dunha educación acorde co principio de igualdade.

Obxectivos específicos do grao profesional

- a) Coñecer as técnicas básicas de estudo (organización, memoria, concentración, relaxación, etc.) e favorecer a súa automatización para aproveitar mellor o tempo dedicado ao estudo diario.
- b) Tomar conciencia das posibilidades físicas, a través do coñecemento e do dominio corporal, co fin de percibir as súas capacidades como intérprete.
- c) Coñecer as prácticas interpretativas por medio das fontes sonoras e escritas axeitadas, para abordar a interpretación do repertorio conforme os estilos interpretativos da música occidental.
- d) Adquirir o hábito de escoitar música ampliando a súa cultura musical, para alcanzar unha base sólida que lle permita ao alumnado diversificar as súas preferencias musicais.
- e) Valorar a interpretación a través da propia execución con vistas a extraer conclusións obxectivas que mellaren a súa calidade.
- f) Introducir á análise interpretativa por medio das novas tecnoloxías.

Metodoloxía

Dado o carácter da materia e os contidos traballados, a metodoloxía empregada incidirá na participación activa do alumnado dende o primeiro momento, posto que non se trata de traballar dun xeito interpretativo o repertorio nin tampouco teórico, senon de valorar a música escoitada, recoñecer as súas principais características, comparalas mesmas, dar opinións, amosar interese polo que se escoita, xa que incide directamente na propia práctica musical.

Deste xeito intentaremos que incluso a avaliación non dependa de probas orais nin escritas, xa que o propio valor dos contidos e a fórmula de traballalos, esperamos que provoquen un interese tal no alumnado, que o amosado no traballo diario sexa mostra suficiente do coñecemento adquirido.

Da mesma maneira iniciaremos o curso plantexando o alumnado cales son os contidos que máis interese espertan de cara o traballo que temos que levar a cabo limitado no tempo. Este punto de partida baseado nas súas apetencias dentro das posibilidades dos contidos da materia, fará que de partida traballemos contidos máis apetecibles para o alumnado, sempre por descontado partindo dos coñecementos xa adquiridos.

Organización espazo-temporal

A materia impartirase durante unha hora semanal nunha aula con acceso a internet xa que na medida das necesidades de cada clase, será de utilidade o acceso a rede para obter información de carácter audiovisual e de datos.

Recursos materiais

Dado a natureza da asignatura, a utilización das partituras tanto da biblioteca coma as propias do mestre, serán de uso frecuente, internet coma fonte de información (TICs) tanto de datos, coma audiovisual será igualmente unha referencia. As fontes discográficas terán que ser aportadas polo mestre, xa que non se dispón deste material no centro. Por último tamén empregaremos aquelas fontes bibliográficas propias ou do centro necesarias para abordar calquera dos contidos tratados na materia.

Atención á diversidade

Considerase alumnado con necesidade específica de apoio educativo, aquel que, por presentar necesidades educativas especiais, por dificultades específicas de aprendizaxe, polas altas capacidades intelectuais, por terse incorporado tarde ó sistema educativo, ou por condicións persoais ou de historia escolar, require unha atención educativa diferente á ordinaria para que poda alcanzar o máximo desenvolvemento posible das súas capacidades persoais e, en todo caso, os obxectivos establecidos con carácter xeral para todo o alumnado.

Alumnado que presenta necesidades educativas especiais (ANEE)

Enténdese por alumnado que presenta necesidades educativas especiais o que requira, por un período da súa escolarización ou ó longo de toda ela, determinados apoios e atencións educativas específicas derivadas da discapacidade ou trastornos graves de conduta. Considérase ANEE cando amosa as seguintes características:

- a) Alumnos con dificultades de comunicación e linguaxe.
- b) Alumnado con discapacidade intelectual.
- c) Alumnado con hiperactividade e/ou déficit de atención.
- d) Alumnado con autismo.
- e) Alumnado con síndrome de DOWN.
- f) Alumnos con minusvalías físicas: adaptarse o espazo na aula e facilitarase o acceso á mesma.

Alumnado con dificultades específicas de aprendizaxe

Considérase que unha alumna ou un alumno presenta dificultades específicas de aprendizaxe cando o seu rendemento en relación á adquisición e uso dunha ou varias das capacidades de comprensión e

expresión oral, lectura, escritura, razoamento e cálculo matemático é significativamente discrepante co seu potencial de aprendizaxe.

0Conceptualmente, desde un punto de vista amplo, os trastornos da aprendizaxe (TA) defínense en base a un rendemento escolar por debaixo do esperado nas capacidades para a lectura, o cálculo e/ou a expresión escrita, tendo en conta a idade cronolóxica do alumnado, a súa escolarización e o seu nivel intelectual, que interfere negativamente no desenvolvemento do Proceso curricular e/ou nas actividades cotiás que requiren a adquisición das anteditas destrezas.

A resposta educativa axeitada aos TA vai consistir, pois, en detectar cales son as axudas que necesitan os estudantes para progresaren na súa aprendizaxe e empregar estas axudas en prol das necesidades inicialmente avaliadas.

Alumnado con altas capacidades intelectuais

Unha alumna ou un alumno presenta altas capacidades intelectuais cando manexa e relaciona, de maneira simultánea e eficaz, nun nivel sensiblemente superior á media, recursos cognitivos verbais, numéricos, lóxicos, memorísticos, espaciais e creativos.

Considérase alumnado con sobredotación intelectual cando amosa as seguintes características: unha capacidade intelectual moi superior á esperada para a súa idade, unha alta creatividade e un alto grao de motivación e perseveranza.

Así, das persoas talentosas afirmase que mostran habilidades excepcionais en áreas moi concretas, polo que se caracterizan pola súa competencia específica.

Das persoas precoces destacan as aprendizaxes temperás, xa que manifestan unha competencia específica prematura, das que dicimos que son un prodixio, sinalamos que conseguen produtos inimaxinables e destacados para a súa idade.

Na elaboración das adaptacións curriculares individuais de alumnado con sobredotación, o máis frecuente é o uso de dous tipos de estratexias:

As adaptacións curriculares de ampliación ou enriquecemento vertical: consisten en aumentar a cantidade de contidos por aprender nunha ou varias áreas.

A ampliación curricular de enriquecemento horizontal: o aumento cuantitativo de contidos queda nun segundo lugar, mentres que prevalece a súa profundidade e a realización de interconexións entre os contidos que se aprenden.

Alumnado de incorporación tardía (procedente do estranxeiro)

A chegada de poboación de orixe estranxeira á nosa Comunidade Autónoma, así como o retorno de emigrantes galegos e das súas familias, está a incidir notablemente na evolución da diversidade na nosa poboación escolar, de xeito que proporcionar unha resposta educativa a este alumnado convértese nunha liña prioritaria de actuación.

Adoptaranse cantas medidas se consideren necesarias para proporcionar a debida atención educativa ao alumnado procedente do estranxeiro que presente todas ou algunha das seguintes circunstancias: descoñecemento das dúas linguas oficiais de Galicia, desfase curricular significativo, graves dificulta-

des de adaptación. Estas medidas poderán ser tanto de tipo curricular como organizativo, irán dirixidas a todo o alumnado que conte cunha idade comprendida entre os tres anos e o límite da escolarización obrigatoria.

Alumnado con necesidades específicas de apoio educativo por condicións persoais ou de historia escolar

Un alumno ou alumna pode presentar necesidade específica de apoio educativo derivada de condicións persoais ou de historia escolar cando manifesta dificultades na evolución das súas aprendizaxes e na adquisición de obxectivos e competencias por motivos de saúde, por pertenza a determinados grupos sociais ou minorías étnicas, por situacións socioculturais desfavorables, por escolarización desaxustada ou pola combinación de varios dos motivos mencionados.

Entre este alumnado inclúese aquel que presenta un retraso escolar significativo nunha ou en varias áreas ou materias, cun desfase curricular xeral de dous ou máis cursos ou niveis, e este non poida explicarse por necesidades educativas especiais, nin por dificultades específicas de aprendizaxe, nin por incorporación tardía ao sistema educativo. Entre este alumnado podemos considerar:

Alumnado en situación de absentismo, abandono escolar temperán e/ou desescolarización.

- a) Alumnado que precisa atención educativa hospitalaria e domiciliaria.
- b) Alumnado menor sometido a medidas de responsabilidade penal.
- c) Alumnado sometido a medidas de protección e tutela.
- d) Alumnado afectado por medidas de violencia de xénero e/ou acoso escolar.
- e) Alumnado pertencente a familias itinerantes.
- f) Atención educativa a xoves embarazadas.

Temas transversais

1.1 Educación en valores

A música, no dobre aspecto de ciencia e arte, contribúe ó desenvolvemento no plano intelectual á vez que no plano emocional/afectivo coma xeito de expresión persoal e interrelación cos demais. Por todo elo posúe un gran potencial no desenrolo do equilibrio persoal e na formación de hábitos de escoita, tolerancia e respecto hacia os demais e hacia o entorno. Neste sentido, a lei educativa actual plantexa a educación en valores, dende todas as actividades do centro, partindo do plantexamento dos contidos ou eixos transversais que, sin adxudicarse a ningunha disciplina, é necesario que estean presentes no

currículo para alcanzar a formación integral da persoa. Estas cualidades intrínsecas da práctica e do coñecemento da música concrétanse do seguinte modo nos eixos transversais do currículo:

- a) **EDUCACIÓN MORAL E CÍVICA E EDUCACIÓN PARA A PAZ:** aceptación e recoñecemento dos demais a través do fomento das actividades grupais e mellora do coñecemento de outras culturas a través da súa música.
- b) **A EDUCACIÓN PARA A SAÚDE:** a práctica da música contribúe ó establecemento de hábitos de hixiene física e mental, xa que fomenta un desenvolvemento persoal equilibrado, a creación de novas vías de comunicación e a tendencia a perseguir a consecución dun ámbito que contribúa ao benestar. O primeiro aspecto cóidase de xeito específico nos contidos que fan referencia á educación da voz e corrección postural requirida tanto no canto coma no movemento e a danza. De xeito global, a música contribúe tamén ao equilibrio persoal na medida que se fomenta a comunicación e se canaliza o desenvolvemento da expresividade, afondando no propio coñecemento e aceptación.
- c) **A IGUALDADE ENTRE AMBOS OS DOUS SEXOS:** no mundo musical evidéncianse ás veces actitudes estereotipadas acerca dos roles masculino e feminino, orixinadas na marxinação histórica -e obsoleta- da muller nos campos que supoñen unha proxección social. Os materiais deste Proxecto non dan cabida a ningún tipo de discriminación relacionada co sexo, nin na elección ou atribución dun instrumento para realizar unha interpretación, nin na distribución de tarefas de cara a crear unha coreografía, nin na composición e improvisación.
- d) **EDUCACIÓN DO CONSUMIDOR:** o mercado relacionado co consumo da música move un considerable volume económico, sendo o alumnado desta etapa un gran consumidor de produtos musicais. Polo tanto, é importante que adquira criterios de optatividade e de calidade que lle permita consumir de forma libre e razoada. Os materiais presentan un abano amplo de estilos musicais, asociados todos eles a unhas actividades que axudan ao alumnado a descubrilos e apreciálos.
- e) **EDUCACIÓN AMBIENTAL:** é necesario concienciar o alumnado fronte á presenza indiscriminada e abusiva -a miúdo inútil e ademais, agresiva- do son no ámbito, fomentando a formación dunha actitude consciente e crítica.

1.2 Tratamento das tecnoloxías da información e da comunicación (TIC 's)

A competencia do tratamento da información e competencia dixital consiste en dispoñer de habilidades para buscar, procesar e comunicar información e aprender a transformala en coñecemento. Para desenvolver esta competencia os alumnos utilizarán as TIC nos procesos de aprendizaxe. Todas as actividades musicais pódense traballar nesta contorna.

Ditas (TIC) constitúen un dos eixos centrais da moderna sociedade da información e do coñecemento, cuxo alcance se estende a todas as parcelas da actividade humana, entre elas, a que configuran as disciplinas artísticas. Neste sentido, o carácter especializado dos estudos musicais nas súas diferentes vertentes instrumentais ou vogal pode e debe complementarse coa adecuada formación dos instrumentistas ou cantantes no campo das TIC, como elemento indispensable da formación e do exercicio profesional do futuro músico. Neste contexto, a música incorporouse progresivamente ao acelerado proceso de innovacións científicas e tecnolóxicas que propiciaron a aparición de materias ou especialidades que teñen por obxecto tanto a adquisición dunha linguaxe comprensivo e unitario de todos os aspectos relacionados coas novas tecnoloxías, como a súa utilización e aplicación musicais. Para achegar aos estudantes a un primeiro contacto coa informática musical, parece necesario introducir os elementos básicos e a toma de contacto directo con esta disciplina de tanta aplicación e importancia na formación complementaria actual e futura de todo músico. Desta forma, amplíase e complementa o proceso formativo no que tanto esta materia como o resto (incluídas as optativas) contribúen notablemente a consolidar as bases e a orientación cara a posibles estudos posteriores ou ben cara ao exercicio profesional. Para este tipo de estudos requírese un equipamento informático completo, que contemple os recursos de hardware e software adecuados, así como os elementos accesorios e periféricos adecuados.

A web do centro constitúe un punto de referencia centralizada onde se aloxa aquela información de utilidade para toda a comunidade escolar, ademais de desempeñar certo labor de promoción do centro e das actividades que se organizan (reforzándose neste caso coas redes sociais coma Facebook e Twitter, Whatsapp...). De vital importancia e a utilización da plataforma informática de xestión dos conservatorios CENTROS NET. Preténdese ir potenciando o uso da área do profesorado, así como da área do alumnado, onde estará dispoñible a programación didáctica e diferentes materiais relacionados coa materia: exercicios, contidos teóricos, enlaces a diferentes webs de recursos específicos, youtube, etc

Actividades culturais e de promoción das ensinanzas

O Departamento de Piano organizará Audicións trimestrais de piano .

Os alumnos deberán participar, alomenos, nunha delas como mostra do traballo realizado na clase.

O profesor poderá coordinar actividades con outros Departamentos ou formacións musicais do centro.

Secuenciación do curso

1.3 Curso: Único

1.3.1 Obxectivos

- Coñecer as técnicas básicas de estudo (organización, memoria, concentración, relaxación, etc.) e favorecer a súa automatización para aproveitar mellor o tempo dedicado ao estudo diario.
- Tomar conciencia das posibilidades físicas, a través do coñecemento e do dominio corporal, co fin de percibir as súas capacidades como intérprete.
- Coñecer as prácticas interpretativas por medio das fontes sonoras e escritas axeitadas, para abordar a interpretación do repertorio conforme os estilos interpretativos da música occidental.
- Adquirir o hábito de escoitar música ampliando a súa cultura musical, para alcanzar unha base sólida que lle permita ao alumnado diversificar as súas preferencias musicais.
- Valorar a interpretación a través da propia execución con vistas a extraer conclusións obxectivas que mellaren a súa calidade.
- Introducir á análise interpretativa por medio das novas tecnoloxías.

1.3.2 Contidos

- a) Organización do traballo diario.
- b) Exercitación progresiva da memoria.
- c) Técnicas de relaxación.
- d) Concentración e respiración.
- e) Coñecemento corporal aplicado á execución.
- f) Control do medo escénico.
- g) Realización de traballos relacionados co repertorio e a evolución organolóxica do instrumento.
- h) Audición activa do repertorio.
- i) Coñecemento en profundidade do repertorio do instrumento.
- j) Coñecementos das fontes audiovisuais e escritas dos intérpretes máis relevantes.
- k) Audicións comparadas.
- l) Actitude positiva ante as audicións e os traballos propostos.

- m) Toma de conciencia do papel para desenvolver na agrupación da que se forme parte.
- n) Actitude crítica ante as interpretacións propias e alleas. Coñecemento das normas de actuación convencionais nos acontecementos musicais, como intérpretes e como oíntes.

1.3.3 Avaliación

Criterios de avaliación

1. Controlar a resposta corporal na interpretación a través do emprego das técnicas de relaxación, concentración e respiración estudadas. Mediante este criterio preténdese valorar o grao de relaxación, concentración e respiración que pode conseguir o alumnado para evitar as tensións que poidan provocar un esforzo físico innecesario e o medo escénico.
2. Analizar audicións dunha mesma obra nas tres versións interpretativas: formalista, historicista, e histórica. Mediante este criterio avalíase a capacidade do alumnado para delimitar e establecer os criterios estilísticos que rexeron a interpretación do repertorio dado ao longo do século XX.
3. Realizar comentarios críticos ante a interpretación dunha mesma obra por parte de agrupacións diferentes. Este criterio avalía o proceso de evolución crítica do alumnado co obxecto de reflexionar sobre as características interpretativas dunha execución musical.
4. Comentar os aspectos interpretativos dunha partitura ante as súas diversas audicións. Con este criterio preténdese medir a capacidade do alumnado para comprender as aproximacións que se deron e se dan ante a partitura, ben como medio ou ben como fin.
5. Amosar unha actitude positiva e de participación ante os traballos e as audicións propostas. Mediante este criterio preténdese avaliar o grao de participación do alumnado, así como ou seu interese na clase.
6. Tomar conciencia do grao de integración no grupo do cal se forma parte. Mediante este criterio preténdese avaliar o grao de implicación do alumnado co grupo e a súa colaboración para desempeñar o papel que lle corresponda dentro del.
7. Xulgar as interpretacións propias e alleas. Mediante este criterio búscase avaliar a capacidade crítica do alumnado ante as propias interpretacións, así como ante as doutros intérpretes.
8. Comentar análises interpretativas realizadas mediante as tecnoloxías máis recentes neste campo. O alumnado introdúcese na análise interpretativa de xeito visual, por medio das tecnoloxías adecuadas, e pode percibir unha interpretación dada en comparación co texto para aplicar ao seu propio progreso como músico.

Mínimos esixibles

- a) Amosar unha actitude positiva ante a asigantura en xeral, participativa e colaboradora nas diferentes actividades no desenrolo da materia.
- b) Amosar unha actitude de respecto polos diferentes estilos e compositores estudados.
- c) Amosar capacidade para distinguir as similitudes e diferencias entre as diferentes interpretacións comparadas.
- d) Realizalos diferentes traballos e actividades que xurdan ao longo do curso en función dos contidos traballados.

Procedementos e ferramentas de avaliación

A avaliación realizarase de modo continuado a través do traballo diario no aula (avaliación continua). No obstante na medida en que sexa necesario realizaranse aquelas probas orales, escritas ou de outra índole que o docente estime oportuno.

- a) Para aprobala asignatura os alumnos deberán obter como mínimo a calificación de 5 na avaliación final.
- b) Para superala asignatura os alumnos deberán amosar respecto polos contidos tratados e interese e participación nas clases.
- c) Cando ó longo do curso non se amose mediante a avaliación continua unhas capacidades suficientes para aprobalo curso, os alumnos deberán superar o exame ou exames para obter unha calificación de 5 ou superior.

Pérdida do dereito da avaliación continua

Como establecen as NOF do centro, ante un determinado número de faltas non xustificadas no curso ou trimestre, o alumnado perderá o seu dereito á avaliación continua, tendo neste caso dereito a unha avaliación alternativa na que poida amosar os coñecementos necesarios para superar o trimestre ou no seu caso o curso enteiro.

Criterios de cualificación

I. Asistir regularmente ás clases da materia.	2 punto
II. Amosar respecto e interese pola asinatura, así como ter unha actitude participativa e colaborativa na mesma.	1 punto
III. Reflexar nas presentacións e exposicións durante o curso a capacidade de síntese necesaria.	2 puntos
IV. Amosar capacidade de expresión oral e memorización.	2 puntos
V. Amosar capacidade para atopar os contidos a traballar nas presentacións.	3 puntos

Criterios para a concesión de ampliación de matrícula

.....

1.3.4 Medidas de recuperación

.....

Procedementos de recuperación ordinarios

Cando ó longo do curso non se amose mediante a avaliación continua unhas capacidades suficientes para aprobalo curso, os alumnos deberán superar o exame ou exames para obter unha calificación de 5 ou superior

Probas extraordinarias de setembro

Como establece a L.O.E aqueles alumnos que non superen as materias na convocatoria de Xuño, poderán facelo en Setembro. Neste caso, por parte do profesor establecerase unha proba obxectiva que

permita acreditar ó alumnado os coñecementos necesarios en relación os contidos, obxectivos e criterios de avaliación que establece a presente programación. Esta proba poderá ser a presentación dun traballo relacionado coa materia do curso ou unha proba ben oral ou escrita que lle permita o alumno amosar os coñecementos necesarios para superarlle a materia.

1.3.5 Recursos didácticos

Bibliografía

- Alier, R.; Cervelló, M.; Heilbron, M. y Sans Rivière, F. (1997). *La discoteca ideal de intérpretes*. Barcelona: Editorial Planeta.
- Baniel, A. (2009). *Movimiento consciente. Despertar la mente para recuperar la vitalidad*. Barcelona: Ediciones Urano.
- Cester, A. (2013). *El miedo escénico. Orígenes, causas y recursos para afrontarlo con éxito*. Barcelona: Ediciones Robinbook.
- Chiantore, L. (2001). *Historia de la técnica pianística*. Madrid: Alianza Editorial.
- Conable, B. (2012). *Lo que todo músico tiene que saber sobre el cuerpo. Técnica Alexander*. Barcelona: Laertes.
- Dalia Cirujeda, G. (2004). *Cómo superar la ansiedad escénica en músicos. Un método eficaz para dominar los "nervios" ante las actuaciones musicales*. Madrid: IdeaMúsica Editores.
- Ferguson, H. (2003). *La interpretación de los instrumentos de teclado. Del siglo XIV al XIX*. Madrid: Alianza Editorial.
- García Martínez, R. (2011). *Optimiza Tu Actividad Musical. La Técnica Alexander en la Música*. Valencia: Rivera Editores.
- García Martínez, R. (2013). *Técnica Alexander para músicos. La "Zona de Confort": Salud y Equilibrio en la Música*. Barcelona: Ediciones Robinbook.
- García Martínez, R. (2015). *Cómo preparar con éxito un concierto o audición. Técnicas básicas para dominar el escenario*. Barcelona: Redbook Ediciones.
- García Martínez, R. (2017). *Entrenamiento mental para músicos. Técnicas de estudio mental y visualización para potenciar el rendimiento interpretativo*. Barcelona: Redbook Ediciones.
- Gillespie, J. (1972). *Five Centuries of Keyboard Music. An historical Survey of Music for Harpsichord and Piano*. Nueva York: Dover Publications.
- Gordon, S. (2003). *Técnicas maestras de piano. Lecciones magistrales de piano para estudiantes y profesores*. Barcelona: Ediciones Robinbook.

- Harvey, J.R. (2010). *Relajación Total. Técnicas curativas para aliviar la tensión del cuerpo, la mente y el espíritu*. Barcelona: Ediciones Oniro.
- Hemsey de Gainza, V., y Kesselman, S. (2003a). *Música y eutonía. El cuerpo en estado de arte*. Buenos Aires: Ed. Lumen.
- Kirby, F.E. (1997). *Music for Piano. A Short History*. Portland: Amadeus Press.
- Martín López, T. (2015). *Cómo tocar sin dolor. Tu cuerpo tu primer instrumento. Ejercicios para la prevención y tratamiento de lesiones en músicos*. Valencia: Piles.
- Matthews, D. (Ed.) (1986). *La Música para Teclado*. Madrid: Taurus.
- McLeish, K. y McLeish, V. (1993). *La discoteca ideal de la música clásica*. Barcelona: Editorial Planeta.
- Ortega Basagoiti, R. (1998). *La música para piano*. Madrid: Acento Editorial.
- Rattalino, P. (1997). *Historia del Piano. El instrumento, la música y los intérpretes*. Cooper City: SpanPress Universitaria.
- Rosset Llobet, J., y Fàbregas Molas, S. (2005). *A tono. Ejercicios para mejorar el rendimiento del músico*. Barcelona: Ed. Paidotribo.
- Rosset i Llobet, J., y Odam, G. (2010). *El cuerpo del músico. Manual de mantenimiento para un máximo rendimiento*. Badalona: Editorial Paidotribo.
- Sacre, G. (1998). *La musique de piano. Dictionnaire des compositeurs et des oeuvres*. Paris: Éditions Robert Lafont.
- Sardá Rico, E. (2003). *En forma: ejercicios para músicos*. Barcelona: Ed. Paidós.
- Tranchefort, F.R. (2009). *Guía de la música de cámara*. Madrid: Alianza Editorial.
- Tranchefort, F.R. (1990). *Guía de la música de piano y clavecín*. Madrid: Alianza Editorial.
- Velázquez, A. (2013). *Cómo vivir sin dolor si eres músico. La mejor postura. Técnicas y ejercicios para alcanzar una mejor calidad musical evitando dolores y lesiones*. Barcelona. Ediciones Robinbook.
- Wildman, F. (2006). *The Busy Person's Guide to Easier Movement. 50 ways to achieve a healthy, happy, pain free and intelligent body*. Berkeley: The Intelligent Body Press.
- Wolters, K. (1993). *Handbuch der Klavierliteratur. Klaviermusik zu zwei Händen*. Zurich: Atlantis Musikbuch.
- Zemach-Bersin, D., Zemach-Bersin, K. y Reese, M. (1996). *Ejercicios de Relajación*. Barcelona: Editorial Paidós.

Procedementos de avaliación e seguimento da programación didáctica

---

Procederáse á valoración da programación didáctica despois de cada avaliación, tendo en conta as cualificacións e o análise detallado de tódolos obxectivos e contidos incluídos.

Levarase a cabo un seguimento mensual sobre o cumprimento da programación.

O final de cada curso revisarase a consecución dos obxectivos baseándose no traballo por parte do alumnado dos diferentes cursos.

Os procedementos de avaliación a utilizar serán os seguintes:

- I. Avaliación diagnóstica inicial. Nas primeiras clases farase un control do nivel que trae o alumnado do curso anterior.
- II. Avaliación continua ou de progreso. Ó longo do curso farase uso das actividades e criterios de avaliación para comprobar a evolución do alumnado.
- III. Avaliacións trimestral e final. Ó final de cada trimestre e do curso realizarase algunhas das actividades de avaliación previstas na programación, para comprobar o nivel acadado polo alumnado.

Procedementos para realizar a avaliación interna do departamento

---

Os integrantes do departamento estarán atentos ao grao de cumprimento das respectivas programacións didácticas, así como da evolución de cada un dos alumnos e alumnas que cursan as materias impartidas. Nas reunións departamentais teranse en conta os indicadores de calidade de ensinanza, que marcarán as seguintes actuacións: · Grao de cumprimento da programación didáctica · Nivel de participación e asistencia ás clases · Relación de resultados cuantitativos obtidos a curto prazo · Número de actividades postas en marcha · Valoración positiva por parte do profesor · Grao de eficacia das actividades deseñadas. En vistas dos resultados obtidos, cada certo tempo pódense prever actuacións escolares e extraescolares específicas que fomenten a consecución de obxectivos marcados polas programacións. A este efecto pódense ofertar clases de apoio educativo, así como clases de apoio ao estudo que reforcen certos aspectos que demande o alumnado. Despois de cada avaliación trimestral realizaranse estudos de porcentaxes de resultado, sometendo a debate a posibles liñas de actuación, así como a posibilidade de ofrecer métodos de recuperación alternativos. Ao remate do curso realizarase unha memoria final na que se faga unha refle-

xión profunda sobre o grao de cumprimento da programación, así como as actuacións que foron ou que serán precisas para o futuro para o correcto funcionamento do departamento. Adxuntaranse igualmente as porcentaxes de resultados por materias e a relación de actividades paralelas desenvolvidas.

En canto a autoavaliación do departamento:

Reparto de enquisas entre o alumnado con cuestións coma o seu nivel de satisfacción coa materia e o seu nivel de comprensión da mesma.

- a) Estadísticas comparativas dos resultados entre diferentes alumnos, incluíndo distintos anos e profesores.

En base ós resultados destas actividades, implementaránse as medidas correctoras oportunas.